

secundum ordinem naturae universalis in ordine ad bonum universi regimen: ergo oportuit unumquodque cœlorum habere sibi concreatum suum proprium ubi, vel quia illud exigit uniuscujusque natura, et per se est ratione consentaneum, ut corpora illa in dispositione maxime connaturali creata fuerint: vel quia non poterant post creationem situm et locorum ordinem per proprias mutationes accidentales secundum se nota mutare, ut explicatum est, et ideo in ordine ad bonum universi in convenienti situ a principio creari debuerunt. Dico autem semper, *secundum se tota*, vel quid simile, quia secundum partes variant situs, et aspectus seu distantiam, et propinquitatem inter se, quia hec variatio per circularem motum fieri potest; haec tamen varietas non potuit cum ipsis corporibus intrinsece incipere, seu concrari, sed ad summum extrinsece, ut in superiori capite probatum est. Et ideo necessarium fuit, ut in puncto creationis etiam secundum omnes partes, certum, et determinatum situm haberent, quem Deus novit et quem perpetuo retinerint, nisi circulariter mota fuissent, ut etiam in superioribus, in capite secundo tractando de aeternitate mundi declaratum est.

41. *De elemento terræ.* — Deinde probanda est et declaranda assertio in elementis, ex quibus certum est, terram in principio fuisse creatam in infimo loco, et sub omnibus elementis, tum quia hic situs et ipsi secundum propriam naturam est consentaneus, et ordini etiam universi est accommodatus. Et ideo in Scriptura solet terra quasi fundamentum totius mundi proponi, juxta illud Psalm. 102: *Initio tu Domine terram fundasti, et opera manum tuarum sunt cœli.* Quia nimur supra illud fundamentum veluti totius orbis moles descendit, cum ipsa infrase nullum fundamentum habeat. Propter quod interrogat Dominus Job 38: *Super quo bases terre solidate sunt?* Respondet autem Job, cap. 26, quod Deus appendit terram super nihilum, quia in loco infimo posuit illam non in re altera innixam, sed sola sua gravitate ad centrum idem tendente consolidata et fundata, sicut Psalm. etiam 103, dixit David: *Fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum saeculi.* Ubi Theodoreus ait: *Cum ipsam super seipsam fabricasset, dedit ipsi, ut nunquam moveatur;* unde Psalm. 418, dicitur: *Funditur terram, et permanet, et Proverb. 8: Quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens.*

42. *De aqua.* — *De aere et igne.* — Deinde fuit universa terra aquis circumdata, et undique cooperata, quia etiam aquis naturale est secundum propriæ speciei, ac perfectionis conditionem usque ad terram descendere, et supra illam consistere, ut satis experientia et philosophia docent. Quod autem in hoc etiam Deus in prima horum elementorum conditione naturæ ordinem servaverit, preferquam quod per se congruum est, ac verisimile, ex verbis illis: *Terra autem erat inanis, et vacua, et tenebrae erant super faciem abyssi,* ut supra illa explicavimus, satis colligitur. Et declarari videtur Psal. 103, ubi post illa verba: *Fundasti terram super stabilitatem suam, subiungitur, abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus, id est, ut vertit Theodotion, abyssum sicut induitum induisti ipsam.* Est autem abyssus aquarum profunditas, qua dicitur fuisse terra in principio vestita, quia undique aquis erat cooperata. Sieque dixit Chrysostomus, hom. 4, in Genes.: *Terra autem erat invisibilis, et incomposita, et causam apposuit, quia a tenebris, et aquis obtegebatur. Omnia enim erant aquæ, et tenebre, et nihil præterea, utique supra terram.* De aere vero circumdante aquas, satis in superioribus dictum est. De igne vero per naturalem consecutionem id colligimus, licet non sit expressum, ut in superioribus tactum est. Namque Rabbi Moyses per tenebras intellectus significari ignem in verbis illis, et *tenebrae erant super faciem abyssi*, ut refert divus Thomas, 1 p., q. 66, a. 1, ad ult., verisimile non est quia evidenter significant carentiam lucis, nam ideo additur fecisse Deum lucem, et lucem a tenebris distinxisse, et ita omnes Patres intellexerunt.

43. *Secundum corollarium pro eadem tertia parte assertionis ostendenda quoad proprietaten corporum simplicium quæ est rotunditas.* — *De cœlis.* — Secundo colligimus ex dictis, cœlos et elementa fuisse a principio creata rotunda, seu sphæricæ figuræ, quæ cum illis concreata est. Probatur facile incipiendo a nono cœlo, quod est primum mobile, quia certum est, nunc esse sphæricum tam ex parte superficie convexæ, quam concavæ, quia circulari motu velocissimo et quotidiana conversione movetur, quod esse non posset, nisi esset sphæricum ex utraque parte, ut per se notum est: ergo ejusdem figuræ fuit a primo instanti creationis sua. Probatur consequentia, tum quia in ea dispositione intrinseca, in qua fuit a principio creatum, semper permanet, ut probatum est: tum etiam quia immediate post

primum instans creationis coepit moveri circulariter, ut est verisimilius, vel saltem moveri potuit, ut omnes pro comperto habent; atque hæc ratio cum proportione applicari potest ad cœteros inferiores cœlos: nam octava sphæra eadem ratione circularis est quoad superficiem convexam, tum ut superior sphæra possit circa illam circulariter moveri sine impedimento, tum ut possit concavam superficiem nonæ sphærae adæquatæ, et nullo interjecto vacuo, replere. Eademque rationes in omnibus subsequentibus cœlis cogunt, et consequenter etiam de elementis procedere possunt.

44. *De elementis.* — Et ulterius potest ratio reddi, quia hic modus figuræ, et situs est connaturalis elementis secundum se spectatis: ergo illum in principio habere debuerunt, quando nondum erant mixta, propter quæ a naturali dispositione immutarentur. Consequencia per se clara videtur. Antecedens autem juxta Aristotelis discursum facile probatur, incipiendo a terra, quia omnes partes ejus, quantum possunt, in centrum inclinantur, et quasi gravitant in illud; ideoque sicut inde sequitur, ut terra sua gravitate solidetur, et quasi comprimatur, ut undique centro appropinet, quantum potest (sicut ex verbis Job supra dicebamus) ita ex eodem principio provenit, ut tota terra suæ naturæ relicta rotundetur, et circularis fiat: cum hac ergo figura creata est. Et consequenter eamdem habuit aqua illam circumdans quoad suam superficiem concavam, debet enim locus accommodari locato: et consequenter etiam in superficie connexa aqua fuit sphæricæ figura, quia etiam partes ejus gravitant ad centrum, quantum supra terram possunt, et eadem est ratio de aere et igne: nam igitur ascendi usque ad lunam, quantum potest, et ideo ex parte superficie convexæ adæquate replet concavitatem lunæ, et ex altera parte superficie concavæ cum eadem proportione æque accedit, vel manet distans secundum omnem partem, lineam et punctum, ideoque rotundæ est figuræ in superficie concava: et hanc replet adæquate aer ex ea parte, et ex altera ipse repletur ab aqua, seu continet aquam, et ita fuerunt a principio: ergo circularis figura toti orbi a principio concreata fuit.

45. *Procopius negasse refertur rotunditatem cœli.* — Vide alios apud Conimbricensem 2, de cœlo, cap. 4, quæst. 1, art. 2. — At vero contra hanc sententiam referri solet Procopius in Genesi, negans cœlum esse sphæricæ figuræ. Ve-

rumtamen non est præsentis instituti de figura cœli ex professo disputare, id enim agitur in philosophia; solum obiter id attigimus, ut si tum, compositionem et ordinem, quem mundus in principio habuit, explicaremus, quia declaratio sex dierum, et operum eorum hinc pendet; et praeterea Procopium legere non potui, ut de ejus sententia judicium ferrem. Si tamen ea fuit, quæ refertur, nullum video illius probabile fundamentum, quia nec in Scriptura invenitur, aut antiqua Patrum traditione, vel doctrina, nec etiam occurrit probabilis ratio, qua id suaderi possit; nam conjectura, quam aliqui faciunt ex aquis supra cœlum existentibus, quod non possent supra cœlum subsistere, si sphæricam superficiem convexam, et non planam haberet: hæc (inquam) conjectura parvi momenti est, quia vel supra cœlum stellatum non sunt aquæ elementares, et propriæ: vel si sunt, non sunt fluidæ, sed solidae in modum crystalli: vel certe licet essent liquidæ, non fluarent, quia non haberent, quo fluarent, aut ab intrinseco moverentur, cum propter cœli soliditatem, et impertibilitatem descendere non possent, ut infra latius dicturi sumus. E contrario vero si cœlum stellatum non haberet superficiem convexam circularem, ineptum esset ad perpetuum circularem motum, ut declaratum est. Prædictus vero auctor, consequenter dixisse fertur, corpora cœlestia secundum se tota non moveri circulariter, præsertim cœlum stellatum, quod firmamentum vocari putatur propter stabilitatem et immutabilitatem; sed hæc absurdâ sunt, et improbabilia, ut in operibus secundæ, et quartæ expendimus.

46. *Cœli empyrei figura minus cerla.* — *Rectius tamen ponitur rotunda.* — Solum ergo de superficie convexa cœli empyrei incertum nobis esse potest, an omnino sphærica sit, vel planiciem habeat: ibi enim figura sphærica non est necessaria propter motum, cum cœlum illud non moveatur, et alioqui figura plana ad habitationem beatorum corporum magis accommodata videatur. Nihilominus cum Scriptura vel Patres nihil speciale de illo cœlo in hac parte doceant, non est recedendum in illa a philosophica sententia: quia si ex inferiori parte corpus illud ultimam superficiem concavam habet perfecte sphæricam, optima proportio inter partes ejusdem corporis postulat, ut ex omni parte eamdem habeat profunditatem, et partium extremarum distantiam omnino aequalem, alioqui nec conveniens proportio, nec optima figura in tali corpore inveniri pos-

set: ad servandam autem illam proportionem necessarium est, ut ultima superficies convexa sphærica sit, sicut est concava ut facile cūcumque consideranti patebit; nec propter corpora beatorum necessaria est plana superficies supra empyreum cœlum, quia corpora gloria non gravitant inferius, ideoque non indigent plato corpore, cui innitantur, nec etiam in sola convexa superficie cœli empyrei necessario existent, sed æque poterunt intra ipsum, vel supra ipsum, non contingendo illud prout voluerint, existere. Addo etiam, si ponenda esset planicies supra cœlos omnes, potius cogitandam esse in corpore peculiariter distincto a cœlis sphæricis, quod superficiem convexam supremi cœli in solo punto contingat: tunc autem non esset admodum necessarium cœlum empyreum rotundum, et a primo mobili distinctum: quia illud cœlum planum posset ipsum cœlum mobile contingere, et nihilominus immotum manere: quamvis etiam non repugnet dari cœlum empyreum rotundum habens supra se planum illud. Sed de his, quæ oculus non vidit, nec revelata sunt nobis, nihil novum temere affirmare licet.

17. *Tertium corollarium bipartitum de aliis eorumdem corporum simplicium proprietatibus.* — *Probatur prior pars.* — Tertio colligimus cœlos et elementa in primo instanti creationis omnes et solas illas proprietates habuisse in primo instanti concreatas, quæ ita sunt ipsis connaturales, ut vel ab intrinseca natura, et essentia dimanent, vel ita sint illis necessariae, ut absque illis monstrosa, et in sua propria natura imperfecta existerent; hoc corollarium est valde consentaneum doctrinæ Augustini, et D. Thomæ, et rationi. Nam imprimis pars affirmans res esse creatas cum suis proprietatis, ex illis verbis: *In principio creavit Deus cœlum et terram,* explicite, vel saltem implicite continetur: sed in illis ex parte substantiarum creatarum nihil continetur etiam implicite præter cœlos et elementa, ut satis explicatum est, et in substantiis ipsis tantum virtute continentur proprietates connaturales ipsi corporibus vel secundum se spectatis, vel secundum ordinem, quem inter se naturaliter servant: ergo nihil aliud concreatum simul est cum ipsis corporibus universum hoc quasi essentialiter componentibus. Secundo potest idem inductione declarari, quia si quid aliud factum esset in cœlis, vel elementis in illo instanti: vel esset aliquid ex his, quæ in discursu sex dierum facta narrantur, vel esset aliquid aliud, sed prius dici non potest, quia ostensum est opera sex dierum non simul, sed successive esse facta, idque magis ex capitibus sequentibus, et ex toto sequenti libro constabit: hoc autem posterius est per se improbabile, quia esset voluntarium, et sine fundamento dictum; et hoc quidem in inferioribus cœlis, et elementis videtur per se manifestum. Nam in illo primo instanti non potuerunt intrinsece recipere proprium successivum motum, ut capite præcedenti declaratum est; quod si immediate post illud instans moveri coepissent, jam ille motus in se spectatus non pertinet ad opus

elementa, illis concreavit facultates et proprietates connaturales, sicut est quantitas respectu materiæ, et figura respectu formæ, et aliae intrinsecæ qualitates, quales sunt gravitas et densitas in terra, raritas et levitas in aere, et sic de cœteris activis qualitatibus. Est enim ratio eadem tunc ex parte totius universi, quia ut esset perfectum, debuit ex corporibus perfectionem propriam habentibus constare; tunc ex parte uniuscujusque corporis in sua specie considerati: nam is, qui dat formam, vel naturam, dat consequentia ad illam. Denique quia unumquodque Dei opus in suo ordine perfectum est, et ita condens naturam, non fecit illam mancam, nec monstrosam; neque in illa naturæ constitutione fingenda sunt miracula, vel supernaturalia opera, nisi sint revelata, ut sæpe cum Augustino diximus: talis autem esset hujusmodi corporum productio sine connaturalibus proprietatibus, ut per se constat.

18. *Pars posterior declaratur primo.* — *Declaratur secundo.* — Altera vero pars negativa ex dictis in prima et secunda assertione manifesta est, et breviter declaratur in hunc modum, quia nihil affirmare possumus cum fundamento factum esse in primo instanti creationis mundi, nisi quod in illis verbis: *In principio creavit Deus cœlum et terram,* explicite, vel saltem implicite continetur: sed in illis ex parte substantiarum creatarum nihil continetur etiam implicite præter cœlos et elementa, ut satis explicatum est, et in substantiis ipsis tantum virtute continentur proprietates connaturales ipsi corporibus vel secundum se spectatis, vel secundum ordinem, quem inter se naturaliter servant: ergo nihil aliud concreatum simul est cum ipsis corporibus universum hoc quasi essentialiter componentibus. Secundo potest idem inductione declarari, quia si quid aliud factum esset in cœlis, vel elementis in illo instanti: vel esset aliquid ex his, quæ in discursu sex dierum facta narrantur, vel esset aliquid aliud, sed prius dici non potest, quia ostensum est opera sex dierum non simul, sed successive esse facta, idque magis ex capitibus sequentibus, et ex toto sequenti libro constabit: hoc autem posterius est per se improbabile, quia esset voluntarium, et sine fundamento dictum; et hoc quidem in inferioribus cœlis, et elementis videtur per se manifestum. Nam in illo primo instanti non potuerunt intrinsece recipere proprium successivum motum, ut capite præcedenti declaratum est; quod si immediate post illud instans moveri coepissent, jam ille motus in se spectatus non pertinet ad opus

creationis, prout in primo instanti factum est, sed ad opus primi diei spectat, ut infra videbimus; initium autem intrinsecum illius motus, quod in primo instanti concreatum dici potest, ad proprietatem intrinsecam illius corporis pertinuit, quod moveri statim coepit, quia illud initium nihil est aliud, quam prima constitutio talis corporis in tali loco, quæ connaturali modo facta est, ut dixi. De solo ergo cœlo empyreo cogitari posset, recepisse in ipsomet suæ creationis instanti qualitatem aliquam supernaturalem, quatenus non tam ad naturalem ordinem universi, quam ad supernaturalem statum gloriae creatum est: ad eum modum, quo postea dicemus, homines in momento creationis non tantum naturam, sed etiam gratiam recepisse, quod et de Angelis supra diximus. Verumtamen nobis incertum est, an cœlum empyreum sit capax talis qualitatis supernaturalis: multoque magis est incognitum, an de facto illa ornetur, vel ad statum gloriae pulchritudo illi naturalis sufficiat. Et quamvis deimus cœlum illud aliquando fore ornandum tali qualitate, vel qualitatibus, etiam esset incertum, an hoc ornamentum in illo initio creationis acceperit, quia cum non sit propter ipsos spiritus, sed propter corpora gloria, verisimile est, usque ad tempus illorum, seu usque ad diem ascensionis CHRISTI fuisse reservatum.

19. *Quartum corollarium de formatione vel informitate initio mundi.* — *Quid de informitate substantiali.* — Ultimo infertur ex dictis aliquam mundi formationem concretam illi fuisse, aliquam vero successu temporis illi esse additam: et e contrario aliquam mundi, seu materiæ informitatem tantum ordine naturæ fuisse priorem mundi creatione, aliquam vero etiam tempore præcessisse. Hæc assertio sine corollarium est D. Thomæ, dicta question. 66, art. 1, et declaratur breviter ex dictis: nam informitas materiæ duplex est, scilicet, substantialis, vel accidentalis. Prior absolute sumpta non præcessit tempore, quia nec materia est facta sine forma, nec sub forma generica tantum, et non specifica, nec sub aliqua, uniformi specifica forma imperfecta, et communi toti materiæ in principio creatæ, hæc enim in superioribus exclusa sunt. Unde in materia cœlorum nulla omnino informitas substantialis tempore præcessit; in materia vero terræ, et elementorum diei potest aliquo modo ex parte præcessisse, quia in illo primo instanti non fuit formata formis mixtorum, quibus formabilis erat, et postea formata est. Hæc vero forma-

tio licet in se substantialis sit, respectu materiæ est quasi accidentalis, quia ipsa indifferens est ad has, vel illas formas recipiendas, et ideo quasi accidentiarum illi est, hac, vel illa forma carere, vel formari. Item respectu terræ, et elementorum illa informitas substantialis fuit: sicut e contrario pulchritudo, quæ ex plantis, et animalibus terræ accessit, accidentalis formatio fuit, ut per se notum est: igitur absolute loquendo, informitatis substantialis materiæ non præcessit tempore. Ordine autem naturæ præcessisse dicitur, quia creatio corporum secundum ordinem nature necessario debet incipere a creatione materiæ, quia tantum ex ea parte incipit ex nihilo corporis creatio, nam forma non fit, nisi ex materia, vel in materia, et ita consummatur totius productio. Et sic patet tota conclusio, sive corollarium quoad substantialiem formationem, vel informitatem.

20. *Quid de informitate accidentalis.* — Altera item informitas, scilicet accidentalis, distinguenda est: nam quedam esse potest per comparationem ad accidentia, quæ propria dici possunt ad modum quarti predicabilis, et sic informitas accidentalis consistet in carentia proprietatum accidentium, seu proprietatum, et accidentium connaturalium. Alia vero informitas est per carentiam accidentium communium, quæ rem ornant, et perficiunt, si adsint, et ideo dicuntur accidentaliter eam formare, sive illa sint propria accidentia physica et inherentia, ut sunt color, quantitas et similia, sive sint extrinseca ornamenta, quæ accidentia prædicabilia dici solent, ut esse nudum, aut vestitum, etc. De prima ergo informitate dicendum est, non præcessisse tempore in cœlis, vel elementis, præcessisse autem ordine naturæ. Primum patet ex præcedenti assertione, sive corollario tertio, in num. 17, quia in eodem instanti simul cum substantia habuerunt simplicia corpora proprietates suas. Secundum vero probatur, quia prior natura est substantia, quam proprietas, quæ illam consequitur: ergo prius natura ex vi creationis præcise spectatae fit substantia informis a proprietatibus. Posterior vero natura formatur per proprietates, quæ propterea concreari dicuntur. De altera vero informitate concedendum est, etiam tempore præcessisse in mundo, qui propterea ut nunc est, factus dicitur ex materia invisa, seu informi. Probatur, quia per opera sex dierum formatum est universum, prout nunc est, ex qua formatione quedam accidentalis pulchritudo, vel ornatus singulis elementis accessit: nam terra apparuit, et visi-

bilis quodammodo facta est, et floribus, ceterisque viventibus ornata: ergo informitas huic ornamento opposita tempore praecessit: et idem cum proportione est de ceteris elementis; nam opera sex dierum successive sunt facta, et per illa ornata sunt elementa: quae informitas opposita tempore praecessit. Quomodo autem hoc in celis locum habeat explicando opera singulorum dierum trademus. Dicimus autem tempore praecessisse, quia regulariter, ac fere in omnibus proprium tempus praecessit: respectu vero alieujus formae accidentalis potuit per solum instans praecedere informitas, ut respectu localis motus, si per illum dicatur primum mobile aliquo modo ornatum et formatum: tamen illa etiam est antecessio non tantum secundum ordinem naturae, sed secundum veram realem existentiam, et durationis principium, quod hic etiam sub temporali antecessione comprehendimus.

21. *Quo pacto D. Thomas Augustinum cum aliis Patribus circa formationem vel informationem materiae concordet.* — Notare autem oportet D. Thomam in illo articulo juxta hanc assertionem, seu quartum corollarium, concordiam facere inter Augustinum et alios Patres; nam Augustinus dixit informitatem materiae, seu mundi tantum ordine naturae: alii vero Patres dixerunt, etiam tempore praecessisse. *Sibi tamen (inquit D. Thomas) non omnino repugnant, quia Augustinus de informitate substantiali locutus est, alii vero Patres de accidentalibus.* Verumtamen, ut ipsem D. Thomas tacite animadvertis, licet in informitate substantiali non sit contradictio inter dictos Patres, sed tantum quedam diversitas, nihilominus in accidentalibus negari non potest, quin contraria docuerint: omnes enim docent materiam non esse factam sine forma substantiali: imo factam esse sub formis coeli et elementorum expresse docent Basilius et Chrysostomus, homil. 2, et Ambrosius, lib. 1, Exaemer., cap. 8, et alii supra allegati; et consentit Augustinus, qui addit subtilitatem de prioritate naturae materiae informis, etiam quod hanc substantialiem informitatem, de qua prioritate reliqui Patres nihil dixerunt, nec contradixerunt. Et idem intelligendum censeo de informitate quoad proprietates connaturales, quamvis de illa dicti Patres expresse non tractaverint. In accidentalibus autem informitate terrae, et aliorum elementorum Augustinus aperte docuit contra sententiam priorum Patrum: nam illi docuerant terram prius tempore fuisse inanem et vacuam, seu invisibil-

lem et incompositam, et sic de ceteris elementis: Augustinus autem etiam in hoc tantum ordinem naturae agnovit, et in hac parte antiquorum sententiam nos probamus, propter ea, quae hactenus diximus.

22. *Ad primam rationem in n. 1.* — Neque obstant rationes dubitandi in principio posita. Ad primam ex loco Ecclesiastici 18: *Creavit omnia simul*, prima responsio est, particulam, *simul* non dicere mensuram durationis, sed communitatem sine exceptione, id est, omnia sine ulla exceptione a Deo creata sunt. Secunda responsio est, licet *simul* accipiatur pro eodem instanti, seu simultate durationis, intelligendum id esse tantum de his, quae per propriam creationem facta sunt: quidquid enim Deus ex nihilo, et proprie, ac immediate creavit, simul creavit: secus vero esse de ceteris, quae vel per transmutationem unius rei in aliam produxit, vel per accidentalem mutationem perfecit. Altero enim ex his modis facta sunt omnia sex dierum opera; in primo vero instanti simul Angeli, et omnia simplicia creata sunt, illa enim tantum per immediatam et propriam creationem facta; neque in his annumeratur anima rationalis, quia licet proprie creetur, non sine prævia dispositione materiae creatur.

23. *Ad secundam ibidem.* — Ad secundum ex verbis illis, *In principio creavit Deus coelum et terram*, Chrysostomus quidem ibi citatus videatur sentire, in illis verbis summatim comprehendendi omnia opera sex dierum, non quia simul sint facta, sed quia integrum opus successive factum prius in summa quasi uno verbo dicitur, et postea per partes digeritur; juxta quam expositionem particula, *in principio*, non dicit indivisibilem mensuram primæ creationis, nec verbum *creavit*, dicit tantum rigorosam creationem, sed omnem operationem illo primo tempore factam. Nos autem supponimus ex dictis, et illud *principium* fuisse indivisibile initium omnis create durationis, et veluti adequata mensura propriæ creationis, quae per verbum *creavit* significata est. Quibus suppositis, respondemus, sub illis duobus modis comprehendi quidem totum mundum ut per veram creationem factum est, seu quatenus ex Angelis, et corporibus simplicibus constat, sub extremis media corpora comprehendendo: non vero comprehendit mixta proprie, et ut actu producta, sed ad summum in potentia, ut Gregorius 32, Moral., supra citavi, significat; nec refert, quod in aliis locis Scripturae sub nomine *coeli et terræ*, etiam mixta, et alia opera com-

prehendantur, quia cum haec significatio non sit explicita, sed implicita, potest major et minor esse: qualis autem sit, ex materia subjecta et ex antecedentibus vel consequentibus colligendum est: in dictis autem verbis Genesis ex materia ipsa constat, tantum esse sermonem de simpli mundi creatione, et ex particula *in principio*, et ex verbis subsequentibus satis declaratur de solis simplicibus esse sermonem: in aliis vero locis ex circumstantiis, et aliis verbis constat esse sermonem de cœlo et terra, ut jam sunt completa et ornata per sex dierum opera, et ideo non est de illis similis ratio.

24. *Ad tertiam rationem solutio uberior remittitur.* — *Compendio tamen solvitur.* — In tertio argumento petuntur graves difficultates de operibus primi, secundi et quarti diei: a quibus illud argumentum sumitur, et ideo non potest exacte dissolvi, donec de illis operibus tractemus, quod in suum locum reservamus, ne omnia confundamus, et nunc breviter imprimis dicimus, easdem fere difficultates ab Augustino et aliis esse solvendas; nam licet Augustinus dicat, omnia facta esse simul, dividit autem per dies per ordinem ad cognitionem angelicam, ut mox dicam: nihilominus ab illo interrogabimus, quomodo potuerit Angelus cognoscere vespertina, aut matutina cognitione coelum factum prius etiam natura, quam cognoverit illud stellis ornatum, cum stellæ pars sint coeli, et non possit totum integrum, et prout in se est, videri sine partibus; itaque eadem est difficultas, si firmamentum esse coelum ipsum, et stellas secundum substantias earum accipiamus, an vero aliter sint illa opera exponenda postea videbimus. Deinde addimus, argumentum illud cum sua confirmatione convincere, coelos in primo instanti creationis sue fuisse factos sine informitate substantiali tam essentiali, quam integrali, et sine informitate, quae in parentia alicujus proprietatis naturalis et intrinsecæ consistat, et nihilominus dicimus opera illorum trium dierum successu temporis esse facta, et per illa fuisse formatos coelos, seu ornatos ab aliquo defectu, seu informitate accidentalis: qualis vero haec fuerit, et quomodo littera Genesis de illis diebus intelligenda sit, postea dicemus.

25. *Ad quartam rationem in n. 3, responsio.* — Quartum argumentum postulat, cur voluerit Deus successive et morose consummare universum quoad mixtorum productionem, et illam mundi dispositionem, quae ad habitacionem et conservationem mixtorum ordinatur. Ad quod respondemus imprimis, licet nulla

alia ratio a nobis reddi posset præter Dei liberam voluntatem, eam nobis sufficere, cum in Scriptura simpliciter ac proprie intellecta, ita fecisse narretur. Deinde dici potest ex Ambroso, 1, Exaemer., cap. 8, simul cum potentia voluisse Deum suam libertatem et dominium ostendere; et ideo quædam prius, quædam posterius, prout voluit, effecisse; item non uno tantum modo, sed pluribus voluit potestatem et dominationem ostendere, et ideo quædam sine præacente materia creavit, simul materiam ipsam concreando, quædam vero ex præacente materia alio modo, sibi etiam proprio, procreavit, subito, et per solum suum imperium materiam transmutando, et ex uno aliud procreando longe altiori modo, quam per agentia creata possit id fieri. Præterea quoniam perfectio universi duplex est, una absoluta et secundum se, alia respectiva, et in ordine ad mixtorum conservationem et generationem, et ideo in ipso creationis tempore voluit ostendere, quæ perfectio sit connaturalis universo secundum se spectato, quæ vero dispositio secundum sapientissimam ordinationem, ad mixtorum procreationem, et præsertim ad hominum beneficium illi conveniat; et ideo prius in momento mundum in sua simplici perfectione quasi per absolutam potestatem creavit, postea vero more sapientissimi artificis illud ad hominis conditionem dispositus. Denique id etiam fieri potuit propter nos, partim ut simplicius crederemus, et intellectum subjiceremus in obsequium solius fidei etiam in opere creationis, tum ut distinctius et melius intelligeremus, quam sapienter Deus omnia disposuerit, quam fortiter in numero, pondere et mensura, sicut ea dispositi, ita sustineat. Addit Ambrosius, libro secundo, de Cain et Abel, cap. 6, in principio: *Utique simul omnia fieri jubere potuit Deus, sed distinctionem servare maluit, quam nos in omnibus negotiis imitaremur;* et similem rationem habet, lib. 1, Exaemer., cap. 8, et plures videri possunt in Chrysostomo, homil. 3, in Gen., Nazianzeno et Niceto, orat. 43, in Novam Dominicam.

CAPUT XI.

AN SEX DIES CREATIONIS MUNDI NATURALES, SEU MATERIALES, AN SPIRITUALES, SEU INTELLIGIBILES FUERINT.

1. *Dubium separabat Augustinus in præsenti questione.* — *Magis tamen inclinat in partem*